

(/)

🏠 (/) > Diverse (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> Demokratiets krise og de nye autokratier

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/verden-i-opbrud>)

Demokratiets krise og de nye autokratier

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 1610

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/demokratiets-krise-og-de-nye-autokratier>)

t (<https://twitter.com/home?status=.> Aktiviteten kan ses på <http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/demokratiets-krise-og-de-nye-autokratier>)

in (<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/demokratiets-krise-og-de-nye-autokratier&title=>)

Peter Seeberg og Mikkel Thorup (red.)

På vej mod en demokratisk istid?

Af Preben Etwil

Det står ufatteligt skidt til med mange demokratier rundt om i Europa og resten af verden.

Bogen består ud over et forord og to oversigtsartikler af 12 mellemstore artikler om specifikke lande og landegrupperes aktuelle demokratiske status. Det ser ganske skidt ud i de fleste lande og regioner. Den demokratiske kultur, hvis den overhovedet har været til stede, er på kraftig retur, og erstattes af åbenlyse populistiske og antidemokratiske tendenser eller regimer.

Bogen giver et godt, fyldigt og kritisk indblik i en række landes aktuelle demokratiske udvikling – eller især mangel på samme. Det drejer sig om Storbritannien, Tyskland, Frankrig, Ungarn, Polen, på Balkan, Italien, USA, Rusland, i Mellemøsten, Iran, Zimbabwe og Brasilien. Flere af disse lande nærmer sig en demokratisk istid, dersom udviklingen ikke snart vender.

Bogens redaktør Mikkel Thorup sætter rammen for hele bogen med kapitlet: "Demokratiets aktuelle krise. Et overblik", hvor han blandt meget anden demokratikritik, skelner mellem fire aktuelle demokratiske brændpunkter:

- 1) Det markedsbaserede ikke-demokrati (Kina, Singapore, Golfstaterne...)
- 2) Kollapsede/fejlslagne demokratier (Pakistan, Sydafrika, Mexico...)
- 3) Illiberale demokratier (Rusland, Tyrkiet, Polen, Ungarn...)
- 4) Liberale, repræsentative demokratier (Danmark, Tyskland, USA...)

De demokratiske tilbageslag inden for de repræsentative demokratier er ikke sket som antidemokratiske kup, men som en bevægelse inden for demokratiet selv. Globaliseringen har også spillet en rolle. Her taler man bl.a. om en slags trilemma, hvor det kun er muligt at vælge mellem to ud af tre mulige forhold: globalisering, demokrati og national selvbestemmelse.

Terrortrussel og immigration har også påvirket de demokratiske processer og retsstatsprincipper i en negativ retning. Befolkningerne har i stigende grad accepteret stærkt indgribende lovgivning, der er retfærdiggjort med behovet for både national og personlig sikkerhed.

Sidstnævnte udvikling har især givet højrepopulismen vind i sejlene og været med til at destabilisere ellers robuste demokratiske parlamenter og institutioner.

Mikkel Thorup samler sig om denne konklusion: "faren for at mængden af mindre forandringer i demokratiet samlet set fører til dets afvikling" (p. 38).

Historiker Jacob Jensen bringer læseren rundt i nogle af de mere grundlæggende teoretiske og nyere demokratihistorier med kapitlet: "Den politiske markedsplads: Neoliberal demokratiteori og statens delegitimering".

Neoliberalisme erstatter det politiske menneske med det økonomiske menneske. Politikken blive betragtet som en slags markedsplads, hvor borgerne som forbrugere kan shoppe de bedste politiske tilbud af offentlige varer og tjenester med den lavest mulige skattebetaling. Konkurrencen om borgernes gunst resulterer ofte i, at de politiske partier politisk/ideologisk nærmer sig hinanden omkring midten i det politiske spektrum i håb om at overvinde medianvælgeren, og dermed det parlamentariske flertal.

Casper Sylvest skriver i "Brexit og euroskeptisk populisme: Er det britiske demokrati i krise?", hvordan Storbritannien i dag er nået så langt ud af den demokratiske tangent, at det er svært at se, hvad det politiske rationale i udmeldelsen af EU faktisk går ud på. Et spind af helt uforståelige beslutninger og afstemninger har ført til, at udmeldelsen af EU er en kendsgerning, mens aftalegrundlaget for et nyt samarbejde med EU mildest talt er kaotisk.

Casper Sylvest gennemgår det særegne britiske valgsystem om, at "vinderen tager det hele", som en af forklaringerne. Generelle britiske stormagtsdrømme sammenholdt med iboende EU-skeptisk er en anden forklaring. En tredje forklaring kunne være, at selve afstemningsgrundlaget for Brexit var mere end ualmindeligt uldent. Det har fra dag ét været uklart, hvad man overhovedet stemte om – andet end et ja eller et nej. Kapitlets forfatter finder det ret belejligt, at støve et gammelt Margaret Thatcher citat af, der handler om folkeafstemninger: "et redskab for diktatorer og demagoger" (p. 82).

En ny afstemning er vedvarende og kategorisk blevet afvist med henvisning til "folkets vilje". Kapitlet slutter med en analyse af det meget spegede demokratiske problem, der ligger i, at både Nordirland og Skotland faktisk stemte for at forblive i EU. Det vil trække dybe demokratiske spor langt ind i fremtiden og vil givetvis ryste Det forenede Kongerige.

Thomas Wegener Friis skriver i kapitlet "Tyskland: Stabilitetens højborg under pres fra højre?" indsigtfuldt om Alternative für Deutschlands (AfD) kometagtige parlamentariske karriere i Tyskland. Hvordan et ellers yderst stabilt demokratisk system i de senere år er blevet rystet i sin grundvold af en fremstormende og radikaliseret højreekstremisme. Ja, de er nærmest med stormskridt rykket ind i både EU, delstatsparlamenterne og Den Tyske Forbunds dag.

Thomas Wegener giver et godt overblik over den politiske stabilitet, især Vesttyskland var kendt for, og som blev overført til det samlede Tyskland i 1990, men som i de senere år især er blevet udfordret af AfD og højreradikale grupper. En række ledende AfD-folk bliver i kapitlet beskrevet relativt grundigt, og deres tidligere og nuværende politiske synspunkter bliver fremlagt og analyseret. Det er hårrejsende læsning.

Manni Crone tager i sit kapitel "Republikken og det yderste højre i Frankrig: accept eller stadig på kollisionskurs?" hårdt fat i den franske højrefløj – hovedsageligt personificeret af familiedynastiet Le Pen. De har om nogen forstået at manifestere sig som "folket stemme". Kapitlet giver en nuanceret fremstilling af den populistiske højrefløjs fremvækst og differentiering i Frankrig – igen repræsenteret af forskellighederne mellem Jean-Marie Le Pen (Front National), og Marine Le Pen (Rassemblement National).

Malene Wind beskriver i "Liberalismens fremmarch i Ungarn og Polen" de to landes stadig accelererende glidning væk fra grundlæggende borgerlige retsstats- og liberalt demokratiske principper. Hun stiller det relevante spørgsmål, om de to lande overhovedet ville kunne kvalificere sig til at være medlemmer af EU, hvis de skulle optages i dag. Hun giver selv svaret – og det er benægtende.

Christian Axboe Nielsen giver i "Autokratiske tendenser på Balkan" en god historisk redegørelse for de demokratiske udfordringer, der hersker på Balkan – især på baggrund af deres nærmest kaotiske historie: "Alt for mange politikere på Balkan har nemlig endnu ikke fuldstændig accepteret demokratiske spilleregler, heriblandt retsstatsprincippet og adskillelsen mellem det politiske liv og statsmagten" (p. 155).

Gert Sørensen er klar i mælet i "Det italienske demokratis mange irgange", hvor det italienske demokrati erklæres at være i nød. Det har faktisk været en permanent tilstand siden afslutningen af Anden Verdenskrig. De traditionelle magtpartier har givet op, og mistet befolkningen tillid, mens populistiske højrepartier af kuriøs art er dukket op og forsvundet igen.

Niels Bjerre-Poulsen giver et kærkoment indspark som optakt til det amerikanske valg i "USA i Trumpismens tid: Årsager og virkning". Tre et halvt år med Trump har fuldstændigt ændret det politiske billede i USA. Misinformation og direkte løgne er blevet en del af den amerikanske politiske hverdag. Præsident Trump har gjort en dyd ud af at delegitimere den demokratiske stat. Politiske, bureaukratiske eller juridiske forhindringer bliver af præsident Trump udlagt som en modvilje mod ham som person. Især den kritiske del af pressen er blevet genstand for højrefløjens åbenlyse had.

Værre er det, at forfatningens mange indbyggede "checks and balances" i høj grad er sat ud af spillet: "Det er meget svært at forestille sig, at det bliver truet af kup eller pludselige drakoniske tiltag. USA har fortsat frie valg, en fri presse og uafhængige domstole, men det er på anden side blevet langt nemmere at forestille sig et fortsat slid på demokratiske normer og en fortsat udhulning af bærende samfundsinstitutioner" (p. 221).

Erik Kulavig skriver i "Er det putinske system endnu en russisk omvej til Europa?" om historien bag det såkaldte russiske demokrati, der på mange måder er stærkt afvigende, fra det som man ser i Vesten.

Der er sket meget siden Putin kom til magten i 2000 efter Jeltsin, og insisterede på, at Rusland skulle forblive demokratisk og markedsorienteret. Siden har han gjort alle mulige krumspring for at få "parlamentet på plads". Styrken af ham og staten er sket på bekostning af de politiske partier og parlamentets muligheder for at forme en politisk linje: "For meget frihed har altid været politisk gift" (p. 238).

Putin er vendt tilbage til mange zaristiske karakteristika. Putin ser sig selv som spydspids for en stærk russisk konservativ orden byggende på kirken, familien og den stærke stat, hvor der ikke er plads til en reel opposition. Han har også i verdenssamfundet trukket offerkortet: "Den største trussel var Ruslands relative tilbagestående i forhold til Vesten" (p. 246). For Putin har det været helt afgørende, at Rusland er kommet tilbage på den mentalhistoriske hovedvej med en stærk kontrollerende statsmagt og deraf begrænset samfundsmæssig indflydelse.

Peter Seeberg beskriver i "Forstærkede autokratiske tendenser i Mellemøsten" det politiske mismask af demokratisk fejlslagne stater i Mellemøsten og Nordafrika – måske med Tunesien som eneste undtagelse.

Seeberg giver nogle ganske gode beskrivelser af staternes demokratiske historier, eller mangel på samme, og vurderer landenes nuværende status og udsigt til fremtiden. Seeberg er den forfatter, der mest eksplicit anvender den analysemodel, der lægges op til i det indledende oversigtskapitel. Hans analyse viser: "at i den arabiske verden kan Egypten, Syrien og Irak – hver på sin måde – påhæftes betegnelsen "forstærkede autokratiske tendenser". Det samme gælder ikke-arabiske Israel og Tyrkiet. Tunesien har siden Ben-Alis fald i januar 2011 udviklet sig i modsat retning og må betegnes som et liberalt demokrati, mens de øvrige arabiske stater, om end på baggrund af forskellige politiske strategier, har bevaret autokratiske styreformer" (p. 273).

Claus Valling Pedersen tager i "Iran – en autokratisk stat i politisk krise" Irans historie siden den islamiske revolution i 1979 til kritisk eftersyn: "Den populistiske, islamiske diskurs har således siden 1979 skabt en ufrit, censureret iransk samfund med sindelagskontrol, der forsøger at ekskludere og marginalisere kritiske borgere" (p. 283). Den islamiske revolution, der ikke var nationalistisk anlagt, er alligevel havnet i en populisme og nationalisme – og med et stærkt undertrykt folk. Fremtiden i et mere åbent og demokratisk samfund ser udsigtsløst ud.

Stig Jensen giver i "Zimbabwe: Født demokratisk, men folket kæmper stadigvæk for demokratiet" også et meget dystert billede af Zimbabwes demokratiske – og for øvrigt økonomiske – fremtid. Landet, der blev født i demokratiet, har bevæget sig ud i en sump af politisk magtsyge, nedkæmpelse af folkelig modstand og korruption: "Zimbabwe er et skoleeksempel på et land, der selv ville bestemme, hvilket Vesten ikke kunne acceptere og derfor iværksatte sanktioner og isolation, som har været et væsentlig bidrag til Zimbabwes krise" (p. 319).

Georg Wink slutter antologien med "Demokratiets krise og højrefløjsskiftet i Brasilien". Det er et kapitel der behandler det politiske virvar, der eksisterede op til valget af præsident Bolsonaro i 2018. Her blev alle beskidte magtkneb anvendt for at undertrykke retsstatsprincipperne og det parlamentariske system, der i den ideelle verden skulle have sikret lighed for loven og demokratiske rettigheder.

Kapitlet er måske det sværeste at forstå, da det ud over et lidt knudret sprog, kræver forudgående indsigt hos læseren brasilianske historiske og politiske forhold, for at forstå kapitlets fulde indhold.

Bogen fremtræder som et godt bidrag til at sætte de forskellige landes demokratier til debat. Demokratiet, som vi i dag kender det fra Vesten, er nemlig udfordret fra mange sider, og på mange måder. Ikke mindst fra demokratiet selv.

Ikke få steder i Europa - og i resten af verden - har autokratiske ledere i stigende grad taget over og underkendt parlamenternes betimelige ret til at repræsentere folkeflertallet. Det fejles af bordet mange steder ved, at lederen selv mener, at han repræsenterer "folkeviljen og statens sikkerhed". Det nye højre har i mange lande sat den politiske dagsorden uden respekt for et borgerligt liberalt demokrati.

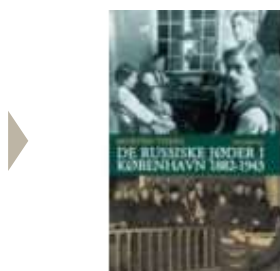
Langt de fleste af bogens indlæg er velskrevne og vidende og vil være en god indgang til mere dybtgående landeanalyser. Der kan findes hår i suppen, men det fjerner ikke hovedindtrykket af, at der her er tale om solid humanistisk forskning i demokratihistorie.

Med disse ord skal bogen anbefales til videre læsning.

[Historie-online.dk, den 27. oktober 2020]

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/verden-i-opbrud>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

**RUSSISKE JØDER I
KØBENHAVN 1882-1943**

(<http://www.historie-online.dk/boger/russiske-joeder-i-koebenhavn-1882-1943>) (<http://www.historie-online.dk/boger/luftkrig-og-litteratur-essays>)

**LUFTKRIG OG LITTERATUR -
ESSAYS**

**GYLDENDALS STORE
VERDENSHISTORIE**

(<http://www.historie-online.dk/boger/gyldendals-store-verdenshistorie>)
